forhøjes med renter 6 % fra den 27. juli 1981 eller fra den dato, hvor pensionsbeløbene er forfaldet, hvis denne dato ligger senere end den førstnævnte.

c) Det er ikke fornødent at træffe afgørelse vedrørende kravet om børnepension.

d) Kommissionen betaler sagens omkostninger.

2) *I sag 117/82:*

a) Sagen afvises.

b) Hver part bærer sine omkostninger.

Mertens de Wilmars Koopmans Bahlmann Galmot

Pescatore Mackenzie Stuart O'Keeffe Bosco Everling

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. marts 1984.

Justitssekretæren
efter bemyndigelse

H. A. Rühl

Ekspeditionssekretær

J. Mertens de Wilmars

Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT SIR GORDON SLYNN FREMSAT DEN 14. FEBRUAR 1984 [1]

Høje Domstol.

En tjenestemands eller forhenværende tjenestemands enke er normalt berettiget til efterladtepension lig med 60 % af alderspensionen eller den invalidepension, som blev eller ville være blevet udbetalt til hendes ægtefælle. Efterladtepensionen skal udbetales uanset graden af enkens afhængighed af sin ægtefælle

1 — Oversat fra engelsk.

eller hendes arbejdsdygtighed. Siden 1972 har enker haft ret til at få udbetalt efterladtepension kumulativt med løn, som måtte blive udbetalt af en fællesskabsinstitution. (Tjenestemandsvedtægtens artikel 79 og kapitel 4 i dennes bilag VIII, navnlig artikel 17.)

En kvindelig tjenestemands efterladte ægtefælles retsstilling behandles særskilt. Artikel 23 i bilag VIII bestemmer, for så vidt det er relevant, følgende:

»Råder en afdød kvindelig tjenestemands ægtefælle ikke over egne indtægter, og beviser han ved sin hustrus død, at han har en helbredsmangel eller alvorlig sygdom, der gør ham endeligt uarbejdsdygtig, kan der tillægges ham pension således:

— såfremt ægteskabet har varet mindst et år, halvdelen af den pension, den kvindelige tjenestemand ville have modtaget, hvis hun, uanset tjenestetidens varighed, på tidspunktet for sin død ville være berettiget hertil;

— såfremt ægteskabets indgåelse ligger forud for det tidspunkt, på hvilket den kvindelige tjenestemand opnåede ret til invalidepension, halvdelen af denne pension, som hun oppebar på tidspunktet for sin død«.

Hr. Razzouk og hr. Beydoun var gift med tjenestemænd ansat ved Kommissionen. Deres hustruer døde, og begge mænd ansøgte om efterladtepension i henhold til tjenestemandsvedtægtens artikel 79. De blev nægtet pension. De fik meddelelse om, at de kun kunne fremsætte krav i henhold til artikel 23 i bilag VIII, og at de ikke opfyldte de fastsatte betingelser. Så de fik intet. Hvis de havde været enker i stedet for enkemænd, ville de have modtaget betydelige pensioner. De har indbragt disse sager for Domstolen, oprindelig og først og fremmest for at få annulleret Kommissionens afgørelse under henvisning til, at denne ulige behandling på grundlag af køn er ulovlig. Hr. Beydoun har desuden gjort gældende, at Kommissionen har misfortolket artikel 23 og med urette nægtet ham pension, selv i henhold til denne artikel. Begge mænd har subsidiært nedlagt påstand om, at de — såfremt de ikke har ret til pension — har ret til at få tilbagebetalt de bidrag, som deres hustruer har indbetalt. Derudover nedlægges der påstand om pension til de afdødes børn.

Kommissionen har anført, at hr. Beydoun's søgsmål klart må afvises; sagen er anlagt for sent. Kommissionen har for Domstolen rejst det spørgsmål, om Razzouk's principale påstand overhovedet kan antages til realitetsbehandling. Den har under alle omstændigheder gjort gældende, at begge sagsøgernes krav om tilbagebetaling af pensionsbidrag og om børnepensioner må afvises. Det er derfor nødvendigt at gennemgå detaljerne i kravenes forhistorie før behandlingen af de materielle spørgsmål, hvorom Kommissionen har fastholdt sit synspunkt, at ingen af de to mænd har krav på pension.

Razzouk indgav ansøgning om efterladtepension ved skrivelse af 3. april 1981. Denne ansøgning blev afvist ved skrivelse af 3. juli. Ved skrivelse af 24. juli indbragte Razzouk klage i henhold til tjenestemandsvedtægtens artikel 90, stk. 2, og påberåbte sig herved de samme betragtninger, som er anført i hans skrivelse af 3. april 1981. Kommissionen meddelte sin begrundede beslutning om

afvisning af klagen ved skrivelse af 25. november. Sagen blev indbragt for Domstolen den 22. februar 1982. Tidsfristerne i tjenestemandsvedtægtens artikel 90 blev således overholdt, og sagen blev indbragt for Domstolen i overensstemmelse med artikel 91, stk. 2 og 3.

Da pensionen, såfremt han har krav på den, har hjemmel i vedtægten og tilkommer ham i hans egenskab af enkemand efter en afdød tjenestemand (jfr. sag 24/71, *Meinhardt* mod *Kommissionen,* Sml. 1972, s. 75), er han en person, »der er omfattet af denne vedtægt« i den i vedtægtens artikel 91, stk. 1 og 2, forudsatte betydning. Han havde følgelig ret til at indbringe klage i stedet for at anlægge sag i henhold til traktatens artikel 173 inden for to måneder efter beslutningen af 3. juli 1981.

Kommissionen har imidlertid anført, at Razzouk's principale påstand, som tilsigter annullation af afgørelsen i skrivelsen af 25. november 1981, muligvis bør afvises, fordi denne afgørelse blot er en gentagelse af afgørelsen af 3. juli.

Vedtægtens artikel 91, stk. 1, bestemmer, at Domstolen kan afgøre enhver tvist om lovligheden af en akt, der indeholder et klagepunkt imod sagsøgeren efter artikel 90, stk. 2. I denne sag var nævnte akt afgørelsen i skrivelsen af 3. juli. Ikke desto mindre bestemmer artikel 91, stk. 2, at et søgsmål til prøvelse af en sådan akt ikke kan indbringes direkte for Domstolen, idet sagsøgeren først skal indbringe en klage over den akt, som indeholder et klagepunkt imod ham, og først kan anlægge sag ved Domstolen, hvis klagen afvises. Razzouk opfyldte kravene i artiklerne 90 og 91. Det eneste problem er, at han i det indledende processkrift nedlagde påstand om annullation af afgørelsen om at afvise klagen, og ikke af den akt, der indeholder et klagepunkt imod ham. Dette er ikke en væsentlig mangel, da de i artiklerne 90 og 91 fastsatte tidsfrister er overholdt. Det er blot en proceduremangel, som er forståelig i betragtning af vedtægtens affattelse. Den samme situation opstod i sag 186/80, *Suss* mod *Kommissionen,* Sml. 1981, s. 2041. Af de grunde, som jeg anførte i mit forslag til afgørelse i den sag på side 2058, og af grunde, der gives i Domstolens dom i en tilsvarende omend anden situation i sag 156/80, *Morbelli* mod *Kommissionen,* Sml. 1981, s. 1357, mener jeg ikke, at en sådan mangel berettiger den antagelse, at sagen må afvises.

Razzouk har også nedlagt påstand om udbetaling af børnepension på sin søn Michels vegne. Kommissionen har anført, at denne påstand er uden genstand, fordi en sådan pension blev bevilget ved afgørelse af 3. april 1981. Skønt det ikke er fuldstændigt klart, forekommer det, at formålet med denne påstand er at forhindre, at den pension, der er tildelt Michel, påvirkes af, om Razzouk får medhold i sin principale påstand, da børnepensionen i henhold til vedtægtens artikel 80 halveres, hvis en afdød tjenestemands efterlevende ægtefælle er berettiget til efterladtepension. Følgelig kan det ikke hævdes, at påstanden må afvises, fordi den er uden genstand.

Endelig har Kommissionen anført, at det subsidiære krav om tilbagebetaling af fru Razzouk's pensionsbidrag ikke kan tages

til følge, fordi 1) det ikke blev fremsat i hr. Razzouk's klage, og 2) hr. Razzouk ikke har ret til at kræve dem tilbage. Formålet med en klage indbragt i henhold til artikel 90, stk. 2, og dens forhold til det efterfølgende sagsanlæg ved Domstolen blev forklaret i sag 58/75, *Sergy* mod *Kommissionen,* Sml. 1976, s. 1139 i præmisserne 32-33 således: »Denne bestemmelses formål« (nemlig kravet om, at en klage skal indbringes og afvises, før der kan anlægges sag ved Domstolen) »er, at konflikter mellem tjenestemænd eller øvrige ansatte og administrationen så vidt muligt kan løses i mindelighed, og det er derfor vigtigt, at administrationen har kendskab til den pågældendes klagepunkter eller ønsker; bestemmelsens formål er derimod ikke strengt og endeligt at fastlægge indholdet af en eventuel senere retssag, såfremt krav, der fremsættes herunder, hverken ændrer årsagen til eller genstanden for den administrative klage«. Følgelig kan søgsmålet ved Domstolen omfatte krav, som ikke blev fremsat i klagen, men som er underordnede eller en følge af dem, der blev nævnt deri; se for eksempel sag 54/77, *Herpels* mod *Kommissionen,* Sml. 1978, s. 585, præmis 17, og sag 806/79, *Gerin* mod *Kommissionen,* Sml. 1980, s. 3515, præmis 7.

Razzouk's påstand om tilbagebetaling af hans afdøde hustrus pensionsbidrag fremsættes subsidiært for det tilfælde, at han ikke får medhold i sin principale påstand. Den begrundes med det argument, at hvis han ikke er berettiget til en pension på samme betingelser som enken efter en afdød mandlig tjenestemand, har Kommissionen uberettiget beriget sig, for så vidt angår en del af hans hustrus pensionsbidrag, som beregnes på samme grundlag som en mandlig tjenestemands pensionsbidrag, men som ex hypothesi ikke fører til de samme pensionsrettigheder. Argumentet er med andre ord, at tilbagebetalingsforpligtelsen er en følge af afvisningen af det principale krav. Det er næppe overraskende, at det ikke blev fremsat i klagen, fordi den af Razzouk anlagte sag i virkeligheden angår den manglende tildeling af en pension og ikke tilbagebetalingen af hans hustrus bidrag. Det ene opstår kun som følge af afslag på det andet. Det ville følgelig efter min mening være urimeligt formalistisk at afvise påstanden om tilbagebetaling af pensionsbidragene, fordi dette krav ikke udtrykkeligt blev fremført i klagen.

Kommissionens andet argument bør også forkastes. Hvis sagsøgeren ikke får medhold i sin principale påstand, opstår spørgsmålet, såfremt der består en ret til tilbagebetaling af pensionsbidrag, og den tilkommer den tjenestemand, som indbetalte bidragene, om denne ret overgår til ægtefællen eller tjenestemandens arvinger. Følgelig bør Razzouk's påstand efter min mening antages til realitetsbehandling.

Beydoun ansøgte om efterladtepension ved skrivelse af 16. juli 1980. Ved skrivelse af 12. august 1981 afslog Kommissionen ansøgningen, fordi han ikke kunne anses for at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, da han var over 65 og oppebar alderspension. Han opfyldte

derfor ikke betingelserne i artikel 23 i bilag VIII, fordi han ikke var endeligt uarbejdsdygtig på grund af en helbredsmangel eller alvorlig sygdom. Ved skrivelse af 9. september 1981 indbragte Beydoun en klage over Kommissionens afgørelse. Kommissionen afviste klagen ved skrivelse af 9. marts 1982, og stævningen blev indleveret den 2. april.

Med hensyn til retsstillingen *efter* indbringelse af klagen opstår der intet spørgsmål om afvisning (vedtægtens artikel 91, stk. 3). Kommissionens argument er, at sagen er anlagt for sent, fordi Beydoun ikke rettidigt indbragte en klage. Ifølge artikel 90, stk. 1, måtte Kommissionens manglende svar på ansøgningen af 16. juli 1980 efter fire måneder anses for en stiltiende afvisning af ansøgningen. Beydoun havde derefter tre måneder til at indbringe klage, det vil sige indtil februar 1981. I stedet ventede han, indtil Kommissionen havde afslået ansøgningen ved udtrykkelig afgørelse i august 1981. Beydoun's advokat har fremført to argumenter over for Kommissionens argumenter, nemlig 1) Beydoun er ikke omfattet af vedtægten og var derfor ikke bundet af artiklerne 90 og 91; 2) hans ansøgning af 16. juli 1980 blev fulgt af en lang korrespondance og adskillige møder med Kommissionen, således at spørgsmålet i virkeligheden blev holdt åbent indtil den udtrykkelige afgørelse af 12. august 1981.

Det første af disse argumenter bør efter min mening forkastes. Beydoun er ligesom Razzouk en person, der er omfattet af vedtægten i den i artikel 90, stk. 1, forudsatte betydning, for så vidt angår et krav på efterladtepension. Selv hvis han ikke er det, hjælper det ham ikke. Hans sag ville da være omfattet af EØF-traktatens artikel 173, som sætter en frist på to måneder for anlæg af sag med påstand om annullation af en beslutning. Denne beslutning, dvs. den akt, der indeholdt et klagepunkt mod Beydoun, var afslaget på ansøgningen om pension i Kommissionens skrivelse af 12. august 1981.

Med hensyn til det andet fremførte argument bestemmer vedtægtens artikel 91, stk. 2, at en sag kun kan indbringes for Domstolen, hvis der er indbragt en klage »efter artikel 90, stk. 2, inden for den deri fastsatte frist . . .«, det vil sige inden for en frist på 3 måneder, der begynder »den dag, fristen til at afgive svar udløber, når klagen vedrører en stiltiende afvisning [af en klage]« (artikel 90, stk. 2). Det er klart, at der i denne sag var betydelig diskussion både internt og med Rogalla på Beydoun's vegne om, hvad der var tilstrækkeligt grundlag for en indtægt, ud over hvilken der ikke skulle betales pension. På den anden side kan Beydoun efter min mening ikke hævde, at han på nogen måde blev opfordret eller tilskyndet til at udsætte indbringelsen af en klage inden for den fastsatte tidsfrist. Dette var efter min mening heller ikke et tilfælde, hvor det kan hævdes, at sagen definitivt blev taget

op til fornyet overvejelse som i *Herpels*-sagen (nævnt tidligere), hvilket medførte, at en ny frist begyndte at løbe. Det foreliggende tilfælde ligner mere sag 40/71, *Richez-Parize* mod *Kommissionen,* Sml. 1972, s. 29, hvor Domstolen statuerede, at en simpel meddelelse til den interesserede om, at hans ansøgning er taget under behandling, ikke forlænger fristerne. Desuden statuerede Domstolen i sagerne 122 og 123/79, *Schiavo* mod *Rådet,* Sml. 1981, s. 473, præmis 22, at klagefristerne er ufravigelige og ikke kan være genstand for et skøn fra parternes side.

At der blev truffet en udtrykkelig afgørelse om at afvise Beydoun's ansøgning bevirkede ikke, at fristerne atter begyndte at løbe i denne sag.

Sagsøgeren har gjort gældende, at han i virkeligheden forelagde en ansøgning i henhold til vedtægtens artikel 25. Denne artikel omhandler efter min mening kun tjenestemænd, der er ansat på det pågældende tidspunkt. Beydoun havde ret til at forelægge en ansøgning om en beslutning, idet han er omfattet af den videre personkreds, der er omfattet af artikel 90, og da de fastsatte frister var bindende for ham.

Følgelig bør Beydoun's søgsmål efter min mening afvises.

Razzouk's principale påstand er ligesom Beydoun's, i indhold om end ikke i form, annullation af Kommissionens afgørelse om at nægte ham efterladtepension.

Han har erkendt, at han ikke direkte kan påberåbe sig traktatens artikel 119, som pålægger medlemsstaterne forpligtelse til at anvende det princip, at mænd og kvinder skal modtage lige løn for samme arbejde. Han gør imidlertid gældende, at dette princip bør anvendes analogt på Fællesskabets tjenestemænd; subsidiært anfører han, at der findes en højere retsregel i fællesskabsretten, hvorefter tjenestemænd skal behandles lige i samme eller sammenlignelige situationer. Vedtægtens bestemmelser om efterladtepension er i strid med begge disse principper.

Der er klart tale om forskelsbehandling af tjenestemænd og følgelig af deres ægtefæller på grundlag af køn. Både mandlige og kvindelige tjenestemænd betaler de samme pensionsbidrag på basis af samme løn. En mandlig tjenestemand ved, at hans efterladte ægtefælle ved hans død vil modtage en pension uanset hendes indtægter, mens en kvindelig tjenestemand ved, at hendes efterladte ægtefælle ved hendes død ikke vil modtage pension, medmindre han opfylder betingelserne i artikel 23. Denne forskelsbehandling blev uddybet i 1972, da bestemmelserne blev ændret, således at en enke kunne få udbetalt efterladtepension, selv når hun oppebar løn fra en fællesskabsinstitution, hvilket hun ikke hidtil havde haft mulighed for.

Domstolen har ved en række lejligheder bestræbt sig på at fortolke vedtægten på en måde, som ikke skaber ulighed mellem tjenestemænd, (f.eks. sag 156/78, *Newth* mod *Kommissionen,* Sml. 1979, s. 1941, sag 21/74, *Ariola* mod *Kommissionen,* Sml. 1975, s. 221, og sag 37/74, *Van den Broeck* mod *Kommissionen,* Sml. 1975, s. 235).

Efter min mening kan denne fremgangsmåde ikke anvendes i denne sag. I artikel 79 tales der om, at en tjenestemands

»enke« er berettiget til en pension beregnet på grundlag af den pension, som hendes »ægtefælle« [1] oppebar. Hvis dette stod alene, ville der ikke være store vanskeligheder ved at fortolke begrebet »enke« således, at det også omfattede »enkemand«, og begrebet »ægtefælle [1] således, at det omfattede »hustru«, navnlig da der hverken i artikel 79 eller andetsteds i kapitel 3 i vedtægtens afsnit V findes bestemmelser om en enkemands ret til pension, efter at hans hustru, som var tjenestemand, afgår ved døden. Dette er efter min mening tilfældet uanset, at der for eksempel i artikel 80 tales om en tjenestemand, som dør uden at efterlade en »ægtefælle«.

Artikel 17 i kapitel 4 i bilag VIII omhandler en tjenestemands død og bestemmer, at der skal udbetales enken en pension på 60 % som nævnt i artikel 79. Artikel 23 angår imidlertid helt specielt en afdød kvindelig tjenestemands ægtefælle; den giver ham ret til en pension, som selv under de beskrevne begrænsede omstændigheder fastsættes til en lavere procentsats, nemlig 50. Det kan således umuligt antages, at enkemanden er omfattet af artikel 17.

Ud fra enhver vurdering er bilaget imidlertid ikke i overensstemmelse med artikel 79. Artikel 79 fastsætter den grundregel, at en enke skal have ret til en pension på 60 %. Denne rettighed skal opfyldes »i henhold til de i kapitel 4 i bilag VIII fastsatte betingelser«. I bilaget skal mekanismerne og detaljerne vedrørende behandlingen af den grundlæggende rettighed fastlægges. Dette er sket for enkers vedkommende, men udover dette går bestemmelserne ud på, at der skal udbetales en begrænset og lavere pension til en efterlevende ægtefælle, mens han i henhold til grundreglen i artikel 79 enten intet får eller skal være omfattet af den i bestemmelsen forudsatte betydning af ordet »enke« og få en pension på 60 %. Da det imidlertid ikke hævdes, at bilagets artikel 23 er ugyldig, fordi den går ud over hjemmelen i artikel 79 (måske fordi det blev befrygtet, at resultatet kunne blive, at ægtemanden ingenting fik), opstår det spørgsmål, om forskelsbehandlingen er ulovlig.

Der er klare holdepunkter i Domstolens praksis for, at princippet om ligebehandling gælder for Fællesskabets tjenestemænd. Det hedder, at dette er en generel regel, som er en del af de for Fællesskabets ansatte gældende bestemmelser; i sammenlignelige eller identiske situationer må de ikke behandles ulige, medmindre det påvises, at der foreligger objektive faktorer, som kan begrunde en forskelsbehandling. (Se for eksempel sagerne 198-202/81, *Micheli* mod *Kommissionen*, Sml. 1982, s. 4145, præmisserne 5-6.) En forskelsbehandling baseret på køn alene er følgelig forbudt (se sag 20/71, *Sabbatini* mod *Parlamentet*, Sml. 1972, s. 95, sag 21/74, *Airola* (nævnt ovenfor) og sag 149/77, *Defrenne* mod *Sabena*, Sml. 1978, s. 1365, præmis 29).

Kommissionen har længe været klar over, at situationen med hensyn til efterladtepension var udtryk for forskelsbehandling, og har forsøgt at afhjælpe dette i hvert fald siden 1974, da det forelagde Rådet et forslag til ændring af vedtægten. Parlamentet har indtaget samme standpunkt, men det har ikke været muligt at nå til enighed i Rådet, åbenbart på grund af forskellige gældende regler i nogle af medlemsstaterne.

Kommissionens argument er, at denne forskelsbehandling ikke er ulovlig, fordi den er baseret på en objektiv forskel mellem enkers og enkemænds stilling.

1 — O. a.: i den engelske version: »husband«.

Selv om det erkendes, at sociale holdninger har ændret sig og stadig ændrer sig, afspejler efterladtepensionen ifølge Kommissionen den traditionelle opfattelse af familien (hvorefter familiens indtægt indtjenes af ægtemanden, således at hans enke ved hans død risikerer økonomiske vanskeligheder), og dens formål er at give en afdød mandlig tjenestemands enke og børn kompensation for tabet af den forsørgelse, han gav dem gennem sin indtægt. Vedtægten forudsætter følgelig, at enken blev forsørget af den afdøde tjenestemand og ikke har tilstrækkelige indtægter til at sikre sin »overlevelse«. En afdød kvindelig tjenestemands efterladte ægtefælle formodes på den anden side at have egne midler til underhold og kan kun opnå pension, hvis han beviser, at han er i trang.

Hvis dette er vedtægtens formål, så nås det ikke på grundlag af Kommissionens fortolkning af artikel 23 i bilag VIII, som hr. Beydouns tilfælde viser. Kommissionen gør gældende, at der ikke kan udbetales efterladtepension til en afdød kvindelig tjenestemands trængende enkemand, hvis han er uarbejdsdygtig af en anden grund end helbredsmangel eller alvorlig sygdom, for eksempel fordi han har nået den normale pensionsalder og følgelig er i en alder, hvor han kan have mest brug for støtte, ikke mindst hvis han også mister retten til efterladtepension, såfremt han har nogen som helst indtægt.

Jeg er ikke overbevist om, at Kommissionen på nuværende tidspunkt har godtgjort, at der foreligger en tilstrækkelig objektiv begrundelse for forskelsbehandlingen. Mange gifte kvinder tager arbejde og bidrager derved til familiens indtægt. Hvis de er fuldtidsansatte i Fællesskaberne, kan deres bidrag være betydeligt i forhold til den samlede familieindtægt. Under disse omstændigheder er det en vilkårlighed at forudsætte, som vedtægten faktisk gør, at én tjenestemands ægtefælle er afhængig af tjenestemanden, mens en anden tjenestemands ægtefælle ikke er det, blot på grundlag af køn og uden forbindelse med de faktiske omstændigheder i hvert enkelt tilfælde. Hvis efterladtepension, som jeg mener, skal anses for tjenestemandens udsatte vederlag, er den manglende begrundelse for forskelsbehandlingen endnu større, da forskelsbehandlingen sker imod den kvindelige arbejdstager lige så vel som mod den mandlige efterladte. At opretholde Fællesskabets nuværende bestemmelser i forhold til dets tjenestemænd ville efter min mening være at ignorere de fremskridt med hensyn til fjernelse af ulighed mellem mandlige og kvindelige arbejdstagere, som allerede er gjort.

Jeg accepterer heller ikke Kommissionens argument om, at enhver ændring, som afspejler ændrede holdninger og praksis, kun kan gennemføres ad lovgivningsvejen. Hvis der, som jeg mener, her er tale om forskelsbehandling, som ikke er objektivt begrundet, kan Domstolen annullere Kommissionens afgørelse om Razzouk's ansøgning.

Kommissionen har gjort gældende, at traktatens artikel 119, eller som jeg forstår det, et analogt princip med hensyn til løn, ikke kan finde anvendelse på det foreliggende tilfælde. Domstolen antog i sag 80/70, *Defrenne* mod *Belgien*, Sml. 1971, s. 109, i præmis 7, at ydelser

under den sociale sikring (og Kommissionen henfører fællesskabsefterladtepension herunder) ikke er »løn« i den i artikel 119 forudsatte betydning. Princippet om ligebehandling i spørgsmål om social sikring, som i stigende grad skulle gennemføres ved bestemmelser udstedt i henhold til Rådets direktiv 76/207 (EFT L 39, s. 40), er endnu ikke blevet udstrakt til at omfatte efterladtepensioner, som udtrykkeligt blev udelukket fra anvendelsesområdet for Rådets direktiv 79/7 (EFT L 6, s. 24) (artikel 3, stk. 2). Kommissionen slutter heraf, at princippet om ligebehandling af tjenestemænd bør anvendes i takt med de fremskridt, der gøres i henhold til disse direktiver. Da der ikke er sket fremskridt med hensyn til efterladtepensioner (bortset fra et forslag fra Kommissionen til et rådsdirektiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger: EFT C 134 af 21. 5. 1983, s. 7), ville dette betyde, at anvendelsen måtte nægtes.

For det første kan jeg ikke acceptere, at princippet om ligebehandling for tjenestemænds vedkommende, som længe har været anerkendt af Domstolen, fortrænges, for så vidt angår efterladtepensioner, under henvisning til artikel 119 og de påberåbte direktiver. Reglerne er, for så vidt angår Fællesskabets tjenestemænd, beseret på et bredere grundlag.

Selv hvis ansøgeren må påberåbe sig en analog anvendelse af artikel 119, er Kommissionens argument imidlertid efter min mening for vidtgående. Domstolen udelukkede i sin dom i sag 80/70, *Defrenne* mod *Belgien*, fra artikel 119's anvendelsesområde »socialsikringsordninger eller -ydelser, navnlig alderspension, som direkte er reguleret ved lov, således at der ikke foreligger nogen overenskomst inden for den pågældende virksomhed eller erhvervsgren, og som obligatorisk finder anvendelse på almindelige grupper af arbejdstagere«. Denne beskrivelse kan efter min mening ikke anvendes på ydelser og pensioner i henhold til pensionsordninger, som arbejdsgivere og arbejdstagere tilslutter sig uden for et nationalt socialt sikringssystem. Ej heller passer den efter min mening på de ydelser, der udbetales i henhold til vedtægten. Disse er ganske vist uafhængige af og erstatter social sikringslovgivning for de pågældende tjenestemænd. På den anden side, selv om ordningen i vedtægten er baseret på »fællesskabslovgivning«, det vil sige en rådsforordning, gælder den kun for personer, der er ansat ved institutionerne, og kommer derfor nærmere til en ordning, der gælder for ansatte snarere end for borgere eller arbejdstagere generelt. I det væsentlige er tjenestemandens ret til for eksempel en alderspension en del af det vederlag (om end udsat), som han modtager i kraft af sin ansættelse (jfr. *Defrenne* mod *Belgien*, præmis 7, og generaladvokat Dutheillet de Lamothe, s. 118). Det samme kan efter min mening siges om efterladtepensionen, skønt den ikke modtages direkte af tjenestemanden selv, men udbetales til hans efterladte ægtefælle. Den er stadig vederlag, der modtages i kraft af tjenestemandens ansættelse, og som han også delvis betaler generelle pensionsbidrag til.

Følgelig kan Razzouk efter min mening, selv hvis der må henvises til et snævrere princip end det af Domstolen fastslåede, påberåbe sig et princip, der er analogt med princippet i artikel 119. Jeg foretrækker imidlertid at basere hans ret på det ovennævnte bredere princip.

Af de anførte grunde er det følgelig min opfattelse, at der bør gives medhold i kravet om annullation. På den anden side ville det efter min mening ikke være passende at træffe nogen afgørelse med hensyn til kravene om udbetaling af efterladtepension og renter. Det påhviler fællesskabsinstitutionerne at træffe de nødvendige skridt til at fjerne forskelsbehandlingen i vedtægten. At give medhold i disse krav ville være at foregribe spørgsmålet. Under den mundtlige forhandling anmodede Razzouk's advokat om, at Domstolen fastsatte en frist på fem måneder fra dommens afsigelse til at efterkomme den. Efter min mening ville dette ikke være passende. Som Domstolen påpegede i sag 266/82, *Turner* mod *Kommissionen*, 12. januar 1984 (Sml., s. 1), i præmis 5, skal institutionerne i henhold til traktaterne efterkomme en annullationsafgørelse inden for en »rimelig frist«. Hvad der er »rimelig«, afhænger af omstændighederne, og det forekommer ikke passende, at Domstolen definerer det på forhånd i dette tilfælde.

Hvis jeg havde konkluderet, at Beydoun's krav kunne antages til realitetsbehandling, ville jeg være kommet til det samme resultat; den omstændighed, at hans krav må afvises, udelukker ikke, at Kommissionen kan behandle hans sag på samme grundlag som Razzouk, hvis sidstnævnte får medhold. Hvis Beydoun ikke havde ret til en pension, fordi det nuværende ulige forhold blev opretholdt, så var Kommissionen efter min mening berettiget til i henhold til den nugældende artikel 23 at antage, at han ikke havde ret til pension, fordi han ikke var endeligt uarbejdsdygtig på grund af en helbredsmangel eller alvorlig sygdom, da han allerede modtog alderspension og således tilsyneladende var ude af stand til at opnå indtægtsgivende beskæftigelse. Den omstændighed understreger imidlertid kun, hvor uberettiget denne ulighed er. Herefter er det ikke nødvendigt at overveje, hvad der menes med udtrykket »råder ... ikke over egne indtægter« — det vil sige om det betyder nogen indtægt overhovedet, uanset hvor lille (bortset fra rene bagateller), eller en hvilken som helst indtægt, der er tilstrækkelig til at opretholde en acceptabel minimumslevestandard.

Med hensyn til de øvrige krav er det ikke nødvendigt at tage stilling til kravet om børnepension. Michel modtager en pension. Såfremt der tillægges Razzouk en efterladtepension, må børnepensionen åbenbart nedsættes til det halve i overensstemmelse med vedtægtens artikel 80. Det subsidiære krav om tilbagebetaling af fru Razzouk's pensionsbidrag er det heller ikke nødvendigt at tage stilling til, da der efter min mening bør gives hr. Razzouk medhold i hans principale påstand.

Det bør maske tilføjes som en fodnote, at det resultat, som jeg er nået til med hensyn til det principale krav, er i overensstemmelse med praksis i flere medlemsstater, i visse internationale organisationer og med USA's højesterets afgørelse i sagen *Wengler* mod *Druggists Mutual Insurance Company* (446US 142).

Det er oplyst for Domstolen, at der i 1974 døde to kvindelige tjenestemænd, som efterlod ægtemænd, og at antallet i dag er steget fra to om året til ti om året. Det sidstnævnte tal anses for det sandsynlige loft for sådanne krav. I betragtning af den omstændighed, at påstanden i denne sag alene tilsigter annullation af en bestemt afgørelse i forhold til en bestemt person og ikke tilsidesættelse af selve vedtægten, vil det efter min mening ikke være passende hverken at kommentere eller træffe afgørelse om virkningerne af afgørelsen for andre sagers vedkommende.

Herefter bør Kommissionen betale Razzouk's sagsomkostninger. Med hensyn til Beydoun er situationen mere kompliceret. I personalesager er reglen, at institutionerne med forhold af bestemmelserne i procesreglementets artikel 69, stk. 3, andet afsnit, selv bærer deres egne omkostninger, jfr. procesreglementets artikel 70. Dette gælder imidlertid »ved søgsmål i henhold til procesreglementets artikel 95, stk. 3«, som udtrykkeligt nævner »klager, der indgives af en tjenestemand eller anden ansat« ved en institution. Beydoun er hverken det ene eller det andet, selv om hans krav opstår i henhold til vedtægten. Hvis man tager artikel 95, stk. 3, bogstaveligt, finder artikel 70 ikke anvendelse med det resultat, at Beydoun, da hans søgsmål må afvises, normalt skulle betale samtlige omkostninger. I adskillige tilfælde har Domstolen imidlertid anvendt procesreglementets artikel 70, når der er anlagt sag i henhold til vedtægten af en person, som ikke var tjenestemand eller anden ansat, se for eksempel sag 18/70, *X* mod *Rådet*, Sml. 1972, s. 293, (enken efter en afdød tjenestemand), sag 23/64, *Vandevyvere* mod *Parlamentet*, Sml. 1965-1968, s. 41, og sag 34/80, *Authié* mod *Kommissionen*, Sml. 1981, s. 665 (ansøgere, som ikke fik adgang til en udvælgelsesprøve). Det kan derfor hævdes, at procesreglementets artikel 95, stk. 3, bør fortolkes vidt, således at den omfatter alle personer, som vedtægten gælder for. Herefter er det min opfattelse, at omstændighederne i denne sag er tilstrækkelig usædvanlige til at begrunde en afgørelse om, at hver part bærer sine egne omkostninger.

Af disse grunde er det min opfattelse, at Beyoun's søgsmål bør afvises, og at hver part bør bære sine omkostninger; i den af Razzouk anlagte sag bør Kommissionens afgørelse af 3. juli annulleres, og begge parters omkostninger bør afholdes af Kommissionen, men der bør ikke træffes afgørelse om Razzouk's øvrige krav.